

63

U S T A W A

z dnia 27 kwietnia 1956 r.

o prawach i obowiązkach nauczycieli.

I. Postanowienia wstępne.

Art. 1. 1. Ustawie niniejszej podlegają następujący pracownicy pedagogiczni państwowych szkół, zakładów i placówek wychowawczych i szkoleniowych, zakładów leczniczych i leczniczo-wychowawczych i poprawczych, schronisk dla nieletnich, przedszkoli, internatów i burs, świetlic szkolnych i międzyszkolnych, bibliotek szkolnych i pedagogicznych oraz ośrodków doskonalenia kadr:

- a) nauczyciele, nauczyciele zawodu i wychowawcy,
- b) dyrektorzy, zastępcy dyrektorów, kierownicy i zastępcy kierowników,
- c) kierownicy wydziałów i działów, sekcji, warsztatów, pracowni i zajęć praktycznych,
- d) bibliotekarze,
- e) instruktorzy,
- f) przewodnicy drużyn harcerskich.

2. Ustawie niniejszej nie podlegają pracownicy studiów przygotowawczych, szkół wyższych, instytutów i placówek naukowych.

Art. 2. 1. Słowo w ustawie mówi się o nauczycielu, dotyczy to wszystkich pracowników wymienionych w art. 1 ust. 1.

2. Słowo w ustawie mówi się o szkole, dotyczy to wszystkich zakładów i placówek wymienionych w art. 1 ust. 1.

3. Słowo w ustawie mówi się o władzy szkolnej, należy przez to rozumieć prezydium rad narodowych w stosunku do nauczycieli szkół podporządkowanych tym prezydium, a w stosunku do nauczycieli szkół nie podporządkowanych prezydium rad narodowych — właściwego ministra lub kierownika urzędu centralnego.

II. Nauczyciel i jego zadania oraz sposób zawiązywania stosunku pracy.

Art. 3. 1. Zadaniem nauczyciela jest wychowywać dzieci i młodzież na ideowych, wykształconych i kulturalnych obywateli, patriotów Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, oddanych sprawie budownictwa socjalizmu i pokoju. Aby wykonać to zadanie, nauczyciel obowiązany jest:

- realizować programy nauczania i wychowania, stale dążyć do osiągnięcia jak najlepszych wyników w pracy, udoskonalać metody nauczania i wychowania,
- troszczyć się o zdrowie i bezpieczeństwo młodzieży powierzonej jego opiece,
- dbać o godność i przykłądną postawę moralną wychowawcy młodego pokolenia,
- systematycznie podnosić swój poziom ideologiczny, naukowy i zawodowy,
- współpracować z rodzicami uczniów i środowiskiem społecznym.

2. Nauczyciel sprawujący kierowniczą funkcję obowiązany jest dbać o dobrą organizację pracy w powierzonej mu szkole i udzielać współpracownikom, w szczególności nauczy-

cielom początkującym, pomocy w wypełnianiu ich obowiązków.

Art. 4. 1. Nauczycielem może być osoba posiadająca przepisane kwalifikacje.

2. Kwalifikacje do nauczania i wychowywania określone są odrębnymi przepisami.

3. Właściwy minister lub Prezes Centralnego Urzędu Szkolenia Zawodowego w stosunku do szkolnictwa podległego określa w drodze zarządzenia, w jakich przypadkach i do jakiego terminu dopuszczalne będzie zatrudnianie w charakterze nauczycieli osób nie posiadających przepisanych kwalifikacji. Zarządzenia w tych sprawach w stosunku do szkolnictwa przez siebie nadzorowanego wyda Minister Oświaty i Prezes Centralnego Urzędu Szkolenia Zawodowego w porozumieniu z zainteresowanymi ministrami i kierownikami urzędów centralnych.

Art. 5. Właściwy minister lub Prezes Centralnego Urzędu Szkolenia Zawodowego w stosunku do szkolnictwa podległego określa warunki wymagane przy mianowaniu na stanowiska kierownicze w szkole. Zarządzenia w tych sprawach w stosunku do szkolnictwa przez siebie nadzorowanego wyda Minister Oświaty lub Prezes Centralnego Urzędu Szkolenia Zawodowego w porozumieniu z zainteresowanymi ministrami i kierownikami urzędów centralnych.

Art. 6. 1. Stosunek służbowy z nauczycielem posiadającym przepisane kwalifikacje, który ma być zatrudniony w pełnym wymiarze zajęć, zawiązuje się przez mianowanie z chwilą doręczenia pisma nominacyjnego.

2. Z nauczycielem, o którym mowa w ust. 1, może być zawarta umowa o pracę w następujących przypadkach:

- a) na prośbę nauczyciela,
- b) gdy chodzi o zastępstwo nieobecnego nauczyciela,
- c) gdy czas trwania zatrudnienia przewidzianego dla danego nauczyciela jest ściśle określony i wynika z organizacji nauczania lub z rodzaju zajęć, do wykonywania których nauczyciel został powołany,
- d) gdy praca w szkole jest jego zajęciem dodatkowym.

3. Stosunek służbowy z nauczycielem nie posiadającym przepisanych kwalifikacji zawiązuje się przez zawarcie umowy o pracę.

4. Stosunek służbowy z nauczycielem, który ma być zatrudniony w niepełnym wymiarze godzin, zawiązuje się przez zawarcie umowy o pracę.

5. Przepisy niniejszej ustawy z wyjątkiem postanowień art. 23 i 24 stosuje się do nauczycieli zatrudnionych na podstawie umowy o pracę przy uwzględnieniu postanowień ust. 6, z tym że do nauczycieli zatrudnionych w wymiarze mniejszym niż 50% obowiązkowego wymiaru godzin nie stosuje się ponadto postanowień art. 16, 17, 21, 22, 25—28 i 29 ustawy.

6. W zakresie zawierania, zmian, rozwiązywania umów o pracę oraz w zakresie odpowiedzialności służbowej nauczycieli zatrudnionych na podstawie umowy stosuje się przepisy o umowie o pracę pracowników umysłowych, z tym że:

- a) umowy zawarte na czas nieokreślony mogą być rozwiązane przez władze szkolne tylko z końcem roku

szkolnego z zachowaniem 3-miesięcznego terminu wypowiedzenia, chyba że rozwiązanie stosunku służbowego następuje z winy nauczyciela lub z przyczyn uzasadniających rozwiązanie stosunku pracy bez wypowiedzenia,

b) w przypadku rozwiązania umowy przez nauczyciela mają zastosowanie postanowienia art. 40.

Art. 7. 1. Nauczycieli mianuje lub zawiera z nimi umowę o pracę władza szkolna sprawująca bezpośredni nadzór nad szkołą, w której nauczyciel ma być zatrudniony.

2. Właściwy minister lub kierownik urzędu centralnego w porozumieniu z Zarządem Głównym Związku Zawodowego Nauczycielstwa Polskiego określi przypadki, w których zawieranie umów z nauczycielami może być zlecone dyrektorom (kierownikom) szkół, oraz ustali szkoły i stanowiska, których obsadzenie wymaga jego zgody.

Art. 8. W razie niezgłoszenia się nauczyciela do służby w terminie oznaczonym w nominacji lub umowie i nieusprawiedliwienia przez niego w ciągu 15 dni po tym terminie zwłoki w objęciu służby, nominacja lub umowa traci ważność, o ile szczególne przepisy nie stanowią inaczej.

III. Wymiar godzin pracy, uposażenie i zaopatrzenie emerytalne.

Art. 9. Wymiar godzin nauczania oraz innych obowiązkowych zajęć nauczycieli określi Rada Ministrów.

Art. 10. 1. W przypadkach koniecznych nauczyciel może być zobowiązany do odpłatnej pracy w szkole w godzinach nadliczbowych.

2. Nauczycielki w okresie od czwartego miesiąca ciąży lub mającej na utrzymaniu dziecko do 18 miesięcy nie wolno zatrudnić w godzinach nadliczbowych bez jej zgody.

Art. 11. Właściwy minister lub kierownik centralnego urzędu albo upoważniona przez nich władza szkolna może obniżyć zatrudnionemu w pełnym wymiarze godzin nauczycielowi wymiar zajęć obowiązkowych na czas określony lub do odwołania ze względu na stan zdrowia, kształcenie się, wykonywanie prac zleconych przez władze szkolne lub szczególne warunki pracy. Obniżenie wymiaru zajęć nie może spowodować zmniejszenia uposażenia ani ograniczenia innych praw nauczyciela.

Art. 12. 1. Nauczyciel otrzymuje uposażenie, którego wysokość zależy od wykształcenia, ilości lat pracy pedagogicznej, typu szkoły oraz zajmowanego w niej stanowiska.

2. Wysokość uposażenia i zasady jego przyznawania ustala Rada Ministrów w drodze rozporządzenia.

3. Za spełnianie czynności dodatkowych nauczyciel otrzymuje dodatkowe wynagrodzenie.

4. Wykaz czynności dodatkowych, za które przysługuje dodatkowe wynagrodzenie, oraz zasady przyznawania i wysokość wynagrodzenia ustala Rada Ministrów.

Art. 13. 1. Przy ustalaniu wysługi lat do wymiaru uposażenia zalicza się okresy pracy pedagogicznej w instytucjach naukowych, szkołach, zakładach i placówkach szkoleniowych i wychowawczych, przedszkolach, kursach, internatach i burdach, ośrodkach doskonalenia kadr, okresy urlopu płatnego, czas pracy w organach administracji szkolnej, w Związku Zawodowym Nauczycielstwa Polskiego i w ZMP, czas pracy pedagogicznej w szkołach za granicą, czas pracy zawodowej niepedagogicznej dającej doświadczenie przydatne w pracy nauczycielskiej lub wychowawczej, okres tajnego nauczania i przymusowej bezczynności w czasie okupacji, czas służby

wojskowej, okres pobytu w obozach jenieckich, okres pobytu w więzieniach i obozach odosobnienia za działalność rewolucyjną, okres pobytu w więzieniach, w obozach koncentracyjnych i w obozach pracy przymusowej w czasie od dnia 1 września 1939 r. do dnia 9 maja 1945 r., jeżeli umieszczenie w więzieniu lub obozie nastąpiło na skutek represji okupanta.

2. Minister Oświaty i Prezes Centralnego Urzędu Szkoleń Zawodowych w porozumieniu z zainteresowanymi ministrami i prezesami urzędów centralnych ustala warunki zaliczalności do wymiaru uposażenia okresów, o których mowa w ust. 1, oraz określają, w jakich przypadkach urlop bezpłatny podlega zaliczeniu do wymiaru uposażenia.

Art. 14. Nauczycielowi i jego rodzinie przysługuje prawo do zaopatrzenia emerytalnego na zasadach określonych w obowiązujących przepisach dla pracowników zaliczonych do I kategorii zatrudnienia.

IV. Urlopy.

Art. 15. 1. Ferie szkolne są okresem urlopu wypoczynkowego dla nauczyciela.

2. Nauczyciel może być zobowiązany przez przełożonego, w porozumieniu z zakładową organizacją związkową, do wykonywania w czasie ferii szkolnych następujących czynności w szkole, w której pracuje:

— zastępstwa kierownika lub dyrektora szkoły,

— egzaminy,

— prace związane z zakończeniem roku szkolnego oraz przygotowaniem nowego roku szkolnego.

Wymienione czynności nie mogą zająć nauczycielowi więcej niż 15 dni.

3. Kierownikowi (dyrektorowi) szkoły przysługuje prawo do co najmniej 30-dniowego nieprzerwanego urlopu wypoczynkowego w okresie ferii letnich. Kierownik (dyrektor) szkoły, który nie mógł z ważnych przyczyn służbowych stwierdzonych przez władzę szkolną wykorzystać urlopu wypoczynkowego w ustalonym wyżej wymiarze w okresie ferii letnich, ma prawo do tego urlopu lub do nie wykorzystanej jego części w czasie zajęć szkolnych.

4. Nauczyciel zatrudniony w placówce, w której zajęcia trwają nieprzerwanie przez cały rok kalendarzowy, otrzymuje urlop wypoczynkowy w wymiarze 30 dni w czasie ustalonym w planie urlopów.

5. Nauczycielom zatrudnionym w szkołach przysposobienia zawodowego, w zakładach opiekuńczo i leczniczo-wychowawczych oraz w przedszkolach przysługuje prawo do urlopu wypoczynkowego w wymiarze 6 tygodni w czasie ustalonym w planie urlopów.

6. Właściwy minister lub kierownik urzędu centralnego może w porozumieniu z Centralną Radą Związków Zawodowych, ze względu na charakter i warunki pracy, przyznać prawo do urlopu wypoczynkowego w wymiarze określonym w poprzednim ustępie również nauczycielom zatrudnionym w innych szkołach lub placówkach oświatowo-wychowawczych, w których zajęcia trwają nieprzerwanie przez cały rok kalendarzowy.

Art. 16. Władza szkolna udziela nauczycielowi płatnego urlopu dla poratowania zdrowia na okres nie przekraczający 1 roku, o ile organ społecznej służby zdrowia stwierdzi, że stan zdrowia nauczyciela wymaga powstrzymania się od pracy celem przeprowadzenia zaleconego leczenia. Tryb i sposób postępowania organów społecznej służby zdrowia określi Minister Zdrowia.

Art. 17. 1. Władza szkolna nie może rozwiązać z nauczycielem stosunku służbowego z powodu jego niezdolności do pracy spowodowanej chorobą, o ile okres tej choroby nie przekracza 1 roku lub o ile komisja lekarska nie orzeknie wcześniej trwałej niezdolności nauczyciela do pracy nauczycielskiej. W przypadku stwierdzenia przez komisję lekarską poprawy stanu zdrowia nauczyciela i możliwości jego powrotu do pracy w zawodzie nauczycielskim okres spowodowanej chorobą nieobecności nauczyciela w służbie może być przedłużony ponad 1 rok, nie dłużej jednak niż do dwóch lat.

2. Przy obliczaniu rocznego lub dłuższego okresu spowodowanej chorobą nieobecności nauczyciela w służbie liczy się jako przerwy w chorobie tylko te okresy pracy w szkole, które wynoszą przynajmniej 1 miesiąc; w innych przypadkach poszczególne okresy choroby liczą się razem.

Art. 18. 1. Nauczyciel może otrzymać urlop płatny lub bezpłatny dla dalszego kształcenia się, dla celów naukowych, oświatowych i artystycznych.

2. Właściwy minister lub Prezes Centralnego Urzędu Szkolenia Zawodowego w stosunku do podległego szkolnictwa określa w drodze zarządzenia warunki uzasadniające udzielanie urlopu płatnego lub bezpłatnego oraz władzę uprawnioną do udzielania tych urlopów. Zarządzenia w tych sprawach w stosunku do szkolnictwa przez siebie nadzorowanego wyda Minister Oświaty lub Prezes Centralnego Urzędu Szkolenia Zawodowego w porozumieniu z zainteresowanymi ministrami i kierownikami urzędów centralnych.

Art. 19. Nauczyciel zachowuje prawo do uposażenia za czas usprawiedliwionej nieobecności w służbie.

Art. 20. 1. Nauczycielka w stanie ciąży otrzymuje urlop macierzyński zgodnie z przepisami o ochronie pracy młodocianych i kobiet.

2. Nauczycielka w okresie urlopu macierzyńskiego otrzymuje pełne ostatnio pobierane uposażenie i zachowuje wszystkie inne uprawnienia służbowe.

3. W przypadku gdy czas pracy nauczycielki karmiącej dziecko wynosi ponad 4 godziny ciągłej pracy dziennie, przysługuje jej prawo korzystania z jednej godziny przerwy wliczanej do czasu pracy.

V. Inne uprawnienia.

Art. 21. Dzieciom nauczycieli przyznaje się przy równych i innych dziecięcych warunkach prawo pierwszeństwa w korzystaniu z internatów, burs i domów akademickich oraz prawo pierwszeństwa w przyjmowaniu do szkół przy równych wynikach egzaminów.

Art. 22. Nauczyciele zatrudnieni po raz pierwszy bezpośrednio po studiach otrzymują jednorazowy zasiłek na zagospodarowanie się w wysokości dwumiesięcznego należnego im uposażenia. Zasiłek ten podlega zwrotowi, jeżeli nauczyciel dobrowolnie wystąpi ze służby nauczycielskiej przed upływem trzech lat pracy. W uzasadnionych przypadkach władza szkolna może zwolnić tego nauczyciela od obowiązku zwrotu zasiłku.

Art. 23. 1. Władze szkolne obowiązane są zapewnić nauczycielowi pracę nauczycielską w miejscu stałego zamieszkania jego współmałżonka.

2. Nauczycielowi, który wniósł podanie o przeniesienie do miejscowości będącej miejscem stałego zamieszkania jego współmałżonka, służy prawo przejścia na własną prośbę w stan pozasłużbowy, jeżeli jego prośba o przeniesienie nie mo-

że być uwzględniona z powodu niemożności zatrudnienia go w służbie nauczycielskiej w miejscu stałego zamieszkania jego współmałżonka.

3. Nauczyciel w stanie pozasłużbowym powinien być powołany do pracy, gdy w miejscu stałego zamieszkania współmałżonka okaże się możliwość zatrudnienia w służbie nauczycielskiej lub gdy zgodzi się na pracę w innej miejscowości. Nieprzyjęcie pracy w miejscu stałego zamieszkania współmałżonka uważa się za dobrowolne wystąpienie ze służby.

4. Nauczyciel w stanie pozasłużbowym nie pobiera uposażenia, a czasu spędzonego w tym stanie nie wlicza się do wysługi lat. Nauczyciel ten nie korzysta również z uprawnień wynikających z przepisów art. 25—29.

5. O ile w ciągu 5 lat od chwili przejścia w stan pozasłużbowy nauczyciel nie podjął ponownie pracy, stosunek służbowy powinien być rozwiązany z ostatnim dniem tego miesiąca, w którym kończy się 5-letni okres pozostawania w stanie pozasłużbowym. W tym przypadku nauczycielowi przysługuje odprawa w wysokości jednomiesięcznego uposażenia za każdy pełny rok pracy nauczycielskiej policzalnej w myśl art. 13 i 51, nie przekraczająca jednak 6-miesięcznego uposażenia. Podstawę wymiaru odprawy stanowi przeciętne pełne uposażenie miesięczne z ostatnich 12 miesięcy służby.

Art. 24. Nauczycielka mająca na wychowaniu 1 lub więcej dzieci w wieku do lat 7 może przejść na własną prośbę w stan pozasłużbowy na warunkach określonych w art. 23 ust. 4 i 5.

Art. 25. 1. Nauczyciele zatrudnieni na terenie wszystkich wsi oraz na terenie osiedli i miast do 2.000 mieszkańców mają prawo do bezpłatnych mieszkań w miejscu pracy.

2. Nauczycielom pracującym na wsi prezydium gromadzkich rad narodowych zapewnią możliwość zakupu opału według norm ustalonych dla ludności miast oraz bezpłatną dostawę tego opału do mieszkań nauczycieli.

3. Mieszkania w budynkach szkolnych i użytkowanych przez szkołę mogą być zajmowane tylko przez pracowników zatrudnionych w szkole.

4. W przypadku braku mieszkań w budynkach szkolnych lub gromadzkich prezydium rad narodowych obowiązane są do bezpośredniego zawierania umów o najem mieszkań dla nauczycieli z właścicielami mieszkań.

Art. 26. 1. Nauczyciel zatrudniony na terenie gromady lub osiedla może otrzymać do użytkowania działkę gruntu.

2. Prezydium rad narodowych przydzielą dodatkowo w miarę posiadanych możliwości potrzebny obszar gruntu, o ile przydzielone dotychczas grunty przyszkolne nie wystarczają na realizację uprawnienia określonego w ust. 1.

Art. 27. Prezydium rad narodowych obowiązane są dostarczyć nauczycielowi zatrudnionemu na terenie wsi, jak również zatrudnionemu na terenie osiedla lub miast liczących do 2.000 mieszkańców, bezpłatnych środków przewozowych do lekarza lub szpitala, gdy zachodzi konieczność udzielenia nauczycielowi lub członkowi jego rodziny pomocy lekarskiej poza miejscem zamieszkania nauczyciela. Zaświadczenie lekarskie stwierdzające konieczność korzystania z pomocy lekarskiej poza miejscem zamieszkania nauczyciela może być przedstawione również po udzieleniu tej pomocy.

Art. 28. Niezależnie od przysługującego nauczycielowi i członkom jego rodziny prawa do korzystania z opieki lekarskiej i środków leczniczych na zasadach określonych w przepisach o ubezpieczeniu społecznym władze szkolne przeznaczają corocznie w budżetach dodatkowe środki finansowe na pomoc

zdrowotną dla nauczycieli pracujących w miejscowościach oddalonych od zakładu opieki zdrowotnej otwartej.

Art. 29. Nauczycielowi w służbie czynnej oraz nauczycielowi renciście i ich współmałżonkom przysługuje prawo do korzystania z 50% ulgi taryfowej przy przejazdach kolejami.

Art. 30. Nauczycielowi służy w związku z pełnieniem obowiązków służbowych prawo do ochrony przyznanej pracownikom państwowym w przepisach karnych.

Art. 31. 1. W uznaniu roli nauczyciela w dziele socjalistycznego wychowania i nauczania ustanawia się:

- a) tytuł honorowy „Zasłużony Nauczyciel Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej”,
- b) „Medal Komisji Edukacji Narodowej”.

2. Tytuł honorowy „Zasłużony Nauczyciel Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej” nadawany będzie najbardziej zasłużonym nauczycielom za szczególnie wybitne osiągnięcia w długoletniej pracy zawodowej. „Medal Komisji Edukacji Narodowej” nadawany będzie osobom zasłużonym dla oświaty i wychowania, w szczególności za działalność w zakresie piśmiennictwa, nauk pedagogicznych, programów, podręczników i pomocy naukowych.

3. Tytuł honorowy „Zasłużony Nauczyciel Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej” nadaje Rada Państwa na wniosek właściwego ministra lub kierownika urzędu centralnego. „Medal Komisji Edukacji Narodowej” nadaje Minister Oświaty na wniosek właściwego ministra lub kierownika urzędu centralnego.

4. Rada Państwa określi szczegółowe zasady nadawania tytułu honorowego „Zasłużony Nauczyciel Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej”, tryb przedstawiania wniosków o nadanie tytułu, wzór rysunkowy i wymiary odznaki tytułu oraz tryb jej wręczania i sposób noszenia. Prezes Rady Ministrów, na wniosek Ministra Oświaty przedstawiony w porozumieniu z zainteresowanymi ministrami i kierownikami urzędów centralnych, określi szczegółowe zasady nadawania „Medalu Komisji Edukacji Narodowej”, wzór rysunkowy i wymiary medalu oraz tryb jego wręczania i noszenia.

VI. Zmiany w stosunku pracy.

Art. 32. 1. Nauczyciel może być przeniesiony na własną prośbę do innej szkoły w tej samej lub innej miejscowości, na takie samo lub inne stanowisko w służbie nauczycielskiej lub wychowawczej.

2. Nauczyciel może być przeniesiony z urzędu za jego zgodą do innej szkoły w tej samej lub innej miejscowości, na takie samo lub inne stanowisko w służbie nauczycielskiej lub wychowawczej.

3. Nauczyciel może być ze względów organizacyjnych lub innych ważnych przyczyn przeniesiony z urzędu na takie samo lub inne stanowisko w służbie nauczycielskiej albo wychowawczej w tej samej miejscowości.

4. Władza szkolna może przydzielić nauczyciela do pracy w innej szkole w tej samej miejscowości, w celu uzupełnienia przez nauczyciela obowiązującego wymiaru godzin.

5. Nauczyciel może być przeniesiony do pracy w administracji szkolnej tylko za jego zgodą, z zachowaniem uprawnień wynikających z art. 14, 21, 29 i 31.

6. Nauczyciel może być przeniesiony na własną prośbę do pracy w innym resorcie jedynie za zgodą dotychczasowej władzy służbowej.

7. Decyzje o przeniesieniach powinny być doręczane przed dniem 1 czerwca. Decyzje o przeniesieniach wydane na

podstawie ust. 3 władza szkolna obowiązana jest doręczyć na trzy miesiące przed terminem przeniesienia. Przeniesienia w ciągu roku szkolnego mogą być dokonywane jedynie w szczególnie uzasadnionych przypadkach.

Art. 33. W przypadku przeniesienia nauczyciela przysługuje mu zwrot kosztów przeniesienia według zasad określonych dla pracowników państwowych.

Art. 34. Nauczyciela zmieniającego miejsce zamieszkania w związku z przeniesieniem z urzędu lub na własną prośbę należy zwolnić od pełnienia obowiązków służbowych na odpowiedni okres czasu uwzględniając jego warunki osobiste, rodzinne i warunki komunikacyjne.

VII. Odpowiedzialność służbowa.

Art. 35. 1. Za naruszenie obowiązków określonych w art. 3 nauczyciel ponosi odpowiedzialność porządkową lub dyscyplinarną.

2. Karami porządkowymi są:

- 1) upomnienie ustne,
- 2) upomnienie na piśmie.

3. Karami dyscyplinarnymi są:

- 1) nagana,
- 2) nagana z potrąceniem części uposażenia do wysokości 10% uposażenia na okres nie dłuższy niż 3 miesiące,
- 3) nagana z pozbawieniem prawa zajmowania stanowiska kierowniczego w szkole na okres nie krótszy niż 2 lata,
- 4) nagana z przeniesieniem do innej szkoły,
- 5) zwolnienie z pracy.

Art. 36. 1. Kary porządkowe wymierza nauczycielowi władza szkolna. Przed wymierzeniem upomnienia na piśmie należy dać nauczycielowi możliwość udzielenia wyjaśnień pisemnych. Przeciwko upomnieniu nauczyciel może wnieść w ciągu 8 dni odwołanie do władzy bezpośrednio wyższej. Kary dyscyplinarne wymierza komisja dyscyplinarna po przeprowadzeniu postępowania dyscyplinarnego.

2. Kary dyscyplinarne wymienione w art. 35 ust. 3 pkt 1, 2, 3 i 4 mogą ulec zatarciu.

3. Szczegółowe przepisy dotyczące trybu postępowania dyscyplinarnego, warunków zatarcia kar oraz organizacji komisji dyscyplinarnych ustali w drodze rozporządzenia Rada Ministrów.

Art. 37. 1. W przypadku naruszenia obowiązku służbowego, które według oceny przełożonego lub władzy służbowej może spowodować wymierzenie kary sądowej lub kary dyscyplinarnej przewidzianej w art. 35 ust. 3 pkt 3, 4 lub 5, nauczyciel może być zawieszony w służbie na okres nie dłuższy niż 6 miesięcy z równoczesnym ograniczeniem uposażenia najwyżej do 50%. W razie aresztowania nauczyciela należy zawiesić go w służbie i ograniczyć jego uposażenie służbowe do 50%.

2. Zawieszenia nauczyciela w czynnościach służbowych dokonuje bezpośrednia władza szkolna.

3. Jeżeli postępowanie dyscyplinarne lub karne zakończy się umorzeniem tego postępowania lub niewinnieniem, należy nauczycielowi zwrócić zatrzymane kwoty uposażenia.

4. W przypadku wymierzenia kary dyscyplinarnej lub sądowej czasu zawieszenia nauczyciela w służbie nie zalicza się do wysługi lat dla wymiaru uposażenia.

VIII. Rozwiązanie stosunku służbowego.

Art. 38. Rozwiązanie stosunku służbowego z nauczycielem następuje:

- 1) przez dobrowolne wystąpienie ze służby,
- 2) na skutek orzeczenia dyscyplinarnego skazującego na karę zwolnienia z pracy,
- 3) na skutek prawomocnego wyroku sądowego skazującego na karę dodatkową utraty praw publicznych lub utratę prawa wykonywania zawodu,
- 4) w przypadku orzeczenia przez komisję lekarską do spraw inwalidztwa trwałej niezdolności do służby nauczycielskiej,
- 5) gdy zajdą zmiany organizacyjne, powodujące całkowitą lub częściową likwidację szkoły, działu, wydziału, specjalności lub przedmiotu, uniemożliwiające dalsze zatrudnienie nauczyciela w tej szkole, a nauczyciel odmówi zgody na przeniesienie do szkoły w innej miejscowości albo nie może być z braku miejsca zatrudniony w innej szkole tego samego resortu; w tym przypadku nauczyciel może na własną prośbę przejść w stan pozasłużbowy na warunkach art. 23 ust. 4 i 5, z tym że nauczyciel taki powinien być powołany do pracy, gdy okaże się, że w miejscu stałego zamieszkania istnieje możliwość zatrudnienia go w służbie nauczycielskiej lub gdy zgodzi się na pracę w innej miejscowości,
- 6) gdy nieobecność w pracy z powodu choroby przekracza czasokres ustalony w art. 17.

Art. 39. W całym okresie ciąży, jak i w czasie ustawowej przerwy w pracy po porodzie nie może być z nauczycielką rozwiązany stosunek służbowy. Rozwiązanie stosunku służbowego w wyżej wymienionych okresach jest dopuszczalne tylko w przypadkach przewidzianych w art. 23 ust. 5 i w art. 38 pkt 1, 2 i 3 oraz w art. 44. Rozwiązanie jednak stosunku służbowego z przyczyn wymienionych w art. 44 ust. 1 wymaga zgody Związku Zawodowego Nauczycielstwa Polskiego i nie może nastąpić w okresie 4 miesięcy przed porodem.

Art. 40. 1. Dobrowolne wystąpienie nauczyciela ze służby powinno być zgłoszone na piśmie z zachowaniem 3-miesięcznego terminu wypowiedzenia, nie później jednak niż na 3 miesiące przed zakończeniem zajęć w danym roku szkolnym. Władza szkolna może zgodzić się na skrócenie terminu wypowiedzenia.

2. Nauczyciel dobrowolnie występujący ze służby traci prawo do uposażenia za okres ferii letnich przypadających w danym roku szkolnym.

3. Minister Oświaty i Prezes Centralnego Urzędu Szkolnictwa Zawodowego w porozumieniu z właściwymi ministrami i kierownikami urzędów centralnych określą przypadki, w których nauczycielowi dobrowolnie występującemu ze służby można przyznać uposażenie za okres ferii letnich w całości lub w części.

Art. 41. Rozwiązanie stosunku służbowego na podstawie art. 38 pkt 2 i 3 następuje z dniem oznaczonym przez władzę szkolną.

Art. 42. 1. Rozwiązanie stosunku służbowego na podstawie art. 38 pkt 5 następuje za uprzednim 3-miesięcznym wypowiedzeniem dokonany na piśmie. Władza szkolna obowiązana jest podać nauczycielowi powody zwolnienia i wskazać tryb oraz termin odwołania. Decyzję o zwolnieniu wydaje za zgodą zarządu okręgu Związku Zawodowego Nauczycielstwa Polskiego prezydium wojewódzkiej rady narodowej, a w stosunku do nauczycieli szkół nie podporządkowanych prezy-

diom rad narodowych — kierownik właściwej władzy szkolnej I instancji.

2. W przypadku wniesienia przez nauczyciela odwołania w przepisany termin rozwiązanie stosunku służbowego nie może nastąpić przed rozstrzygnięciem tego odwołania przez władzę naczelną.

Art. 43. Nauczycielowi, z którym rozwiązano stosunek z powodów podanych w art. 38 pkt 4 i 5, przysługuje odprawa w wysokości jednomiesięcznego wynagrodzenia za każdy pełny rok pracy nauczycielskiej, zaliczalnej w myśl art. 13, nie przekraczająca jednak 6-miesięcznego uposażenia ustalonego według zasad określonych w art. 23 ust. 5.

Art. 44. 1. Stosunek służbowy z nauczycielem, który samowolnie uchyła się od pracy w ciągu co najmniej 2 tygodni, może być rozwiązany bez wypowiedzenia.

2. Nauczyciel, który został mianowany na podstawie fałszywych lub nieważnych dokumentów, podlega wyдалeniu ze służby nauczycielskiej bez postępowania dyscyplinarnego.

Art. 45. 1. Nauczyciel, który otrzymał dwukrotnie w odstępie nie krótszym niż jeden, a nie dłuższym niż półtora roku niedostateczną ocenę pracy zawodowej, może być zwolniony ze służby z zachowaniem 3-miesięcznego okresu wypowiedzenia. Odstęp czasu pomiędzy ocenami liczy się od dnia doręczenia pierwszej oceny.

2. Władza szkolna obowiązana jest zawiadomić nauczyciela o niedostatecznej ocenie jego pracy podając uzasadnienie z jednoczesnym ostrzeżeniem, że następna niedostateczna ocena może spowodować zwolnienie ze służby.

3. Ocenę pracy ustala władza szkolna sprawująca bezpośredni nadzór nad szkołą na podstawie opinii kierownika (dyrektora) szkoły i swojego przedstawiciela.

4. O ile ocena nie została ustalona przez władzę naczelną, nauczyciel ma prawo odwołać się w ciągu 14 dni od dnia powiadomienia o niesłusznej jego zdaniem ocenie do władzy bezpośrednio wyższej od tej, która ustaliła ocenę.

5. W przypadku wniesienia odwołania przez nauczyciela od drugiej niedostatecznej oceny zwolnienie ze służby nie może nastąpić przed rozstrzygnięciem tego odwołania.

Art. 46. Nauczycielowi zwolnionemu na podstawie art. 45 może być przyznana odprawa w wysokości i na zasadach określonych w art. 43.

IX. Uprawnienia Związku Zawodowego Nauczycielstwa Polskiego.

Art. 47. We wszystkich sprawach dotyczących nauczycieli właściwa władza szkolna obowiązana jest działać w porozumieniu ze Związkiem Zawodowym Nauczycielstwa Polskiego. Dotyczy to w szczególności:

- a) doskonalenia pracy szkoły i nauczyciela,
- b) oceny pracy nauczyciela,
- c) nadawania wyróżnień, tytułów honorowych, odznaczeń i nagradzania nauczycieli,
- d) stałej poprawy warunków bytowych nauczycieli,
- e) zmian w stosunku służbowym nauczycieli,
- f) rozwiązywania stosunku służbowego,
- g) wnioskowania w sprawie obowiązkowego wymiaru godzin nauczania i innych zajęć oraz zniżki godzin nauczania,
- h) organizacji i składu komisji dyscyplinarnych oraz postępowania dyscyplinarnego.

X. Przepisy przejściowe i końcowe.

Art. 48. Nauczyciele mianowani na podstawie dotychczasowych przepisów są nauczycielami mianowanymi w rozumieniu niniejszej ustawy.

Art. 49. Sytuację prawną nauczycieli znajdujących się w stanie nieczynnym w chwili wejścia w życie niniejszej ustawy określa się według przepisów dotychczasowych.

Art. 50. Umowy o pracę zawarte z nauczycielami przed wejściem w życie niniejszej ustawy ocenia się na podstawie przepisów niniejszej ustawy.

Art. 51. Wysługę lat dla wymiaru uposażenia ustala się na podstawie przepisów niniejszej ustawy z zachowaniem jednakże ważności wydanych dotychczas decyzji w sprawie zaliczenia okresów, które na podstawie przepisów niniejszej ustawy są niepoliczalne lub zaliczalne w niższym wymiarze.

Art. 52. W sprawach dyscyplinarnych rozpoczętych, a nie zakończonych przed wejściem w życie niniejszej ustawy, stosuje się kary przewidziane niniejszą ustawą.

Art. 53. Kwalifikowani nauczyciele, zatrudnieni w chwili wejścia w życie niniejszej ustawy w pełnym wymiarze zajęć na podstawie umowy, otrzymują nominację z ważnością od dnia wejścia w życie ustawy, o ile nie zachodzą przypadki wymienione w art. 6 ust. 2.

Art. 54. 1. Postanowienia art. 14 ustawy odnoszą się również do nauczycieli i członków ich rodzin pobierających renty na podstawie dekretu z dnia 25 czerwca 1954 r. o powszechnym zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin.

2. Stawki zaopatrzenia emerytalnego pobieranego na podstawie przepisów, które obowiązywały przed dniem 1 lipca 1954 r., podwyższa się:

- a) dla nauczycieli o 160 zł miesięcznie,
- b) dla rodzin pozostałych po nauczycielach o 100 zł miesięcznie.

3. Minister Pracy i Opieki Społecznej w terminie 3 miesięcy od dnia wejścia w życie niniejszej ustawy określi tryb i

sposób dokonania zmian w wysokości zaopatrzenia emerytalnego wynikających z postanowień ust. 1 i 2.

Art. 55. Uprawnienia wynikające z art. 32 ust. 5 odnoszą się również do nauczycieli, którzy przeszli do pracy w administracji szkolnej przed dniem wejścia w życie ustawy.

Art. 56. Uprawnienia zastrzeżone w ustawie dla Związku Zawodowego Nauczycielstwa Polskiego w stosunku do nauczycieli należących do innych związków przysługują tym innym związkom.

Art. 57. Z dniem wejścia w życie niniejszej ustawy traci moc ustawa z dnia 1 lipca 1926 r. o stosunkach służbowych nauczycieli (Dz. U. Nr 92, poz. 530 z późniejszymi zmianami), ustawa z dnia 4 kwietnia 1950 r. o stosunkach służbowych nauczycieli szkół zawodowych i zakładów naukowych, podległych Centralnemu Urzędowi Szkolenia Zawodowego (Dz. U. Nr 17, poz. 140 z późniejszymi zmianami), oraz rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 28 kwietnia 1954 r. (Dz. U. Nr 23, poz. 85), ustawa z dnia 8 stycznia 1951 r. o stosunkach służbowych nauczycieli szkół artystycznych i zakładów szkolenia artystycznego (Dz. U. Nr 5, poz. 40), rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 26 lipca 1950 r. w sprawie stosunków służbowych nauczycieli szkół i zakładów naukowych, podległych Ministrowi Rolnictwa i Reform Rolnych (Dz. U. Nr 32, poz. 295), i inne przepisy w sprawach unormowanych niniejszą ustawą. Postanowienia niniejszej ustawy nie naruszają jednak uprawnień nauczycieli wynikających z przepisów szczególnych.

Art. 58. Do czasu wydania przepisów wykonawczych na podstawie niniejszej ustawy zachowują moc dotychczasowe przepisy wykonawcze ze zmianami wynikającymi z tej ustawy.

Art. 59. Właściwy minister lub kierownik urzędu centralnego może za zgodą Prezesa Rady Ministrów rozciągnąć przepisy niniejszej ustawy lub niektóre jej postanowienia na nauczycieli szkół niepaństwowych.

Art. 60. Ustawa wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Przewodniczący Rady Państwa: A. Zawadzki
Sekretarz Rady Państwa: St. Skrzyszewski